

EPILOGEN

(2009)

av

Mathias Jansson

Förspel

En mörk scen med dimma. Det enda som syns är en upplyst nödutgångsskylt i fonden. Dottern faller i slowmotion ner från taket. Ovanifrån hörs faderns och läkarens röster.

Fadern: Min dotter hör du mig?

Dottern: Far jag sjunker. Något drar mig neråt.

Fadern: Kom tillbaka! Vart är du på väg!

Dottern: Far rädda mig. Det är så mörkt här nere. Det är så svårt att andas.

Läkaren: Hon är medvetslös igen. Vi kan bara avvakta och se vad som händer.

Dottern: Var är jag? Far jag är vilse, hur ska jag hitta tillbaka?

Fadern: Min dotter följ ljuset! Ljuset ska leda dig.

Dottern går ut genom dörren med nödutgångsskylten.

Skolan

En gammal skolsal med bänkar, elever som ser ut som diktatorer som barn, Stalin, Lenin, Mao, Hitler m.fl, och en sträng fröken med pekpinne. På svarta tavlan står det "Tänka fritt är stort, men tänka rätt är större". I fonden nödutgången.

Fröken: Nå barn. Nu ska vi börja med lite matematik. Vad blir två plus två?

Dottern räcker upp handen.

Fröken: Ja, mitt barn.

Dottern: Det blir fyra fröken.

Fröken: Det verkar som om du inte gjort din läxa lilla vän. Någon annan? Adolf kan du?

Adolf: Det blir fem fröken.

Fröken: Alldeles riktigt.

Dottern: Men det är inte rätt.

Fröken: Ursäkta?

Dottern: Två plus två är fyra fröken.

Fröken: Jasså det säger du lilla vän, och hur tänker du då?

Dottern: *Lägger upp fyra äpplen på bänken:* Två plus två blir fyra. Se här, en, två, tre, fyra.

Fröken: Du menar en, två, tre, fyra, fem?

Dottern: Nej, fyra, en, två, tre, fyra.

Fröken vrider om örat på dottern. Då försöker vi igen, en, två, tre, fyra, nå...hur många är det?

Dottern: Aj! Fyra?

Fröken: *Vrider om örat hårdare:* Vi försöker igen. Hur mycket blir det?

Dottern: Aaaaj, fem...fem!

Fröken: Just det två plus två är fem, för den starkaste har alltid rätt, eller hur Adolf.

Adolf: Det stämmer fröken. När jag blir stor ska två plus två blir trettioåtta.

Fröken: Så ska det låta Adolf, men nu ska vi ha lite rättstavning. Är det någon som kan stava rätt. Stalin?

Stalin: Ä R T T T T

Fröken: Nej tyvärr, men ganska nära. *Dottern räcker upp handen.* Nå, det kanske går bättre att stava än att räkna?

Dottern: R Ä T T

Fröken: Du är lika hopplös med stavningen som med räkningen. Adolf du vet väl hur man stavar till rätt?

Adolf: Ja fröken. R E T

Fröken: Lysande. Det var rätt.

Dottern: Det måste väl ändå vara fel?

Fröken: Inte alls min lilla vän. Det var alldeles rätt.

Dottern: Men rätt stavas R Ä T T.

Fröken: Det var fel, rätt stavas R E T då blir det rätt.

Dottern: Vad är det här för konstig skola?

Fröken: Det här är livets hårda skola.

Dottern: Men allt ni gör rätt är ju fel. Det är ju fel.

Fröken: Nu har du fått saker och ting om bakfoten lilla vän. Vad som är rätt är aldrig fel och fel kan alltid bli rätt. För det är den som är starkast som bestämmer och allt han gör är rätt om så han rätt och fel vänder.

Dottern: Men så kan det väl ändå inte vara! Rätt är väl alltid rätt och fel är väl alltid fel?

Fröken: Det är inte rätt. En rätt, kan också vara en maträtt, och då det blir ju fel, om det ska vara rätt. För ingen blir väl mätt på rätt om det inte är en maträtt och då blir det ju fel. Men visst kan man bli mätt på en rätt men aldrig på ett fel. Det har aldrig hänt att jag haft fel när jag har haft rätt, men ibland har det varit rätt att ha fel.

Dottern: Jag blir alldeles yr i huvudet av ditt prat.

Skolklockan ringer ut till rast.

Fröken: Nu är det lunch små barn och det är rätt, för det är maträtt och det är ju aldrig fel eller hur? Men ni min unga fröken stannar kvar här och läser på din läxa och tills du lär dig rätt blir du utan maträtt.

Dottern: *Mumlar för sig själv:* 1+1 är åtta, 2 + 2 är tjugotvå, 3+3 är trettiofem, 4 + 4 är en liten myra. *Medan fröken suddar svarta tavlan, smiter dottern ut genom nödutgången.*

Stranden

En strand vid medelhavet. Dottern går ner på stranden och sätter sig i en solstol. På stranden finns redan Mannen som säljer apelsiner och Mannen i rullstolen!

Ma: Här var det fina färska apelsiner. Goda saftiga apelsiner. Kom och köp! God saftiga apelsiner.

Nyplockade färska apelsiner.

Mr: Det vattnas redan i munnen på mig. En apelsin ska jag ha denna varma dag.

Ma : Här var det fina färska apelsiner. Nyplockade färska apelsiner.

Mr: Ursäkta, men jag vill köpa en apelsin.

Ma : Goda saftiga apelsiner. Kom och köp! God saftiga apelsiner.

Mr: Jag vill köpa en apelsin!

Ma: Här var det fina färska apelsiner. Goda saftiga apelsiner.

Mr: Hör du dåligt! Jag vill köpa en apelsin!

Ma: Va? Vill du köpa en apelsin?

Mr: Ja, jag kan två stycken. Vad kostar dem?

Ma: Kostar? De kostar...10 000 kr styck!

Mr: 10 000! Är ni galen människa! Är det guldapelsiner du säljer? Du kan få en tio för dem.

Ma: Nä du, 10 000 annars får du vara.

Mr: Det är väl ingen som betalar 10 000 kr för en apelsin?

Ma. Vill du inte ha några så får det väl vara....

Mr: Nä, vänta, låt mig tänka. Vad ska jag med pengar till egentligen? Det har aldrig gjort mig lycklig ändå äger jag miljarder. Och 10 000 vad är det egentligen? Ett sandkorn i öknen, och jag är verkligen sugen på en apelsin. Här ta dessa!

Ma: Vad är det där?

Mr. 10 000 kronor ser du väl! Ge mig en apelsin nu.

Ma: Det kan jag inte.

Mr: Varför inte?

Ma: De är...redan sålda, ja, det var någon annan som hann före.

Mr: Vem då?

Ma: Hon där i solstolen. Hon köpte alla.

Mr. Jag tror dig inte. D u ljuger! Ge hit en apelsin! *Tar en apelsin ur korgen.*

Ma: Stopp vad gör ni!

Mr: Vad är det här. Den är ju alldeles ruttna! Den går ju inte att äta.

Ma: Det är inga fel på mina fina apelsiner. De är nyplockade färska apelsiner. Snälla lägg tillbaks den, de är inte till salu har jag ju sagt. Jag ber dig, förstör inte mina fina apelsiner.

Mr: Du kan få tillbaka den. Jag tappade plötsligt aptiten. Tror du verkligen någon vill köpa dina ruttna apelsiner?

Ma: Du förstår inte. Apelsinerna är allt jag har. Om jag inte har dem vad har jag då?

Mr: Inte vet jag. Inga apelsiner i alla fall, men vad är det för mening att sälja apelsiner om ingen får köpa dem?

Ma: Vad är det för mening att drömma om drömmarna inte går i uppfyllelse.

Mr. Drömmar blir i alla fall inte ruttna.

Ma: Nä, de blir bara bittra.

Mr: Jag hade en gång en dröm, men det var så länge sen.

Ma: Jag bara undrar, var är den nu?

Mr: Jag väcktes ur min sömn och drömmen den försvann.

Ma: Men vad handlade den om?

Mr: Om det himmelska berget.

Ma: Vad är det?

Mr: Ett berg byggt av drömmar.

Ma: Vad finns där uppe.

Mr: Jag vet inte, kanske verkligheten.

Ma: Varför tar du inte reda på det?

Mr: Hur ska det gå till? Tror du att jag kan ta mig upp för ett berg med dem här benen. Nej, jag sitter fast här i sanden.

Ma: Jag kan hjälpa dig.

Mr: Du? Varför då?

Ma: Det finns kanske någon däruppe som vill köpa mina apelsiner?

Mr: Det tror jag inte, men vill du hjälpa mig, så är jag inte nödbedd.

Ma: Mot det Himmelska Berget då.

Mr: Ja, mot det Himmelska Berget! *Mannen med apelsinerna börjar putta rullstolen bort från stranden.*

Dottern reser sig ur solstolen. Tar en näve sand i handen och låter den rinna genom sina fingrar.

Dottern: Vad märkligt, det var precis som om jag hörde röster. Två skuggor som avtecknade sig mot sanden, men innan jag hann uppfatta vad de sa hade solen gått i molnen och sanden låg tom och mörk framför mig.

Det var kanske bara en dröm, ett minne som hastigt blåste förbi. *Dottern går ut genom nödutgången.*

Gubben

Gubben går och rotar i papperskorgen vid en parkbänk. Dottern kommer in.

Dottern: Vad letar du efter.

Gubben: Ordet, jag vet inte var jag har lagt det.

Dottern: Ordet? Menar du det Ordet?

Gubben: Precis. Känner du till det.

Dottern: Jag har ett svagt minne att jag har sett det en gång.

Gubben: Säg mig hur var det? Hur kändes det?

Dottern: Det kändes stort, som en börda. Det fyllde hela själen.

Gubben: Precis. Det måste vara det som jag letar efter. Men vad hände med det sen.

Dottern: Jag kommer inte ihåg. Det försvann, någon slarvade bort det.

Gubben: Det är typiskt, så typiskt. Ena stunden har man det, och den andra är det borta.

Dottern: Vad har ni i asken?

Gubben: Ord.

Dottern: Vilka ord då.

Gubben: Ord som jag en gång trodde var Ordet, men med tiden visade de sig bara vara vanliga ord. Men jag har behållit dem som minnen.

Dottern: Vill du visa mig vilka ord du har hittat?

Gubben: Vill du verkligen det? Ingen brukar vara intresserad av mina ord. De brukar skratta åt mig när jag berättar om mina ord.

Dottern: Jag skrattar inte, jag vill gärna se dina ord. *De sätter sig på bänken. Gubben öppnar asken med orden.*

Gubben: Det här är det första ordet jag hittade. Jag var sex-sju år och såg det inristat på en parkbänk. Linda.

Dottern: Som vira sig runt något.

Gubben: Hä, hä, nog skulle jag tänka mig att vira mig runt henne, men nä, det är ett namn. Linda min första kärlek. Hon var ljuv som en trumpet, smal och glänsande och vilken röst.

Dottern: och sen?

Gubben: Gift

Dottern: Du åt gift?

Gubben: Det var ett ljuvligt gift, kärlekens sanna drog. Jag gifte mig med min älskade Linda.

Dottern: Jasså, och sen?

Gubben: Far.

Dottern: Som i åka någonstans?

Gubben: Nej, nej, som i pappa. Jag blev far till en liten dotter. En liten söt sockersked. Åh vilken gulledocka hon var.

Dottern: Ja, ja, vad hittade du sen?

Gubben: Lik

Dottern: Din dotter var lik dig?

Gubben: Linda var lik.

Dottern: Dottern var lik Linda?

Gubben: Du förstår ingenting. Linda dog.

Dottern: Har du inga fler ord?

Gubben: Räcker inte den olyckan för en enda människa.

Dottern: Inte blir det mycket till mening om jag får säga vad jag tycker." Linda gift far lik". Är det allt du åstadkommit under din livstid?

Gubben: Det räcker väl för en människa. Vem är förresten du som fäller så hårda domar? Vilka ord har du själv samlat på din vandring. Vad döljer sig i ditt hjärta?

Dottern: Bara ett ord.

Gubben: Vilket då?

Dottern: Ordet.

Gubben: Du har funnit Ordet! Jag ber dig, berätta för mig vad det är. Jag har sökt så länge efter det. Kan du inte berätta?

Dottern: Om du är så nyfiken så är det...

Gubben: Ja?

Dottern: Pölsa

Gubben: Pölsa? Skulle det vara Ordet? Pölsa som är så äckligt. En grå tunnflytande sörja av inälvor, nästan som diarré. Jag tror dig inte. Du hittar bara på. Du lurar mig. Jag som trodde du var intresserad, men du är som alla andra, du skrattar bara åt mina ord.

Dottern: Det var inte meningen att göra dig upprörd.

Gubben: Gå din väg! Pölsa, som om Ordet skulle vara pölsa. Gå din väg.

Dottern: Jag går, men först ska du få ett annat ord av mig.

Gubben: Vilket då?

Dottern: Far

Gubben: Som i du åker iväg?

Dottern: Som i min far, min kära saknade far.

Gubben: Men vänta nu! Det ordet har jag ju redan. Varför driver du med mig, en stackars ensam man. Ge dig iväg. Jag behöver inte dina ord!

Dottern: Du förstår inte. Jag ger dig det du en gång tappade. Jag ger dig vad du söker.

Gubben: Ge dig iväg! Lämna mig ensam med min sorg. Jag vill vara ifred.

Dottern: men...

Gubben: Gå, ge dig iväg! *Dottern går tvekande bort. Gubben fortsätter leta i papperskorgen.* Pölsa, vad menade hon med det. Skulle Ordet vara pölsa, det måste vara ett skämt. Men ändå dröjer det kvar, smaken sätter sig liksom i själen. Man kanske skulle spara det i alla fall, för säkerhets skull, man vet aldrig när man behöver ett sånt ord. Ja, jag sparar det för säkerhets skull, jag kan ju alltid kasta bort det längre fram. Pölsa. He, he, det var ett roligt ord.

Det himmelska berget

Poeten hänger i marionettrådar. Deklamerar Bo Bergmans dikt "Marionetter" när dottern kommer in på scenen. I bakgrunden en grå vädersliten vedbod där Gubben från förra scenen står och sågar.

Poeten:

"Det sitter en herre i himlens sal,
och till hans åldriga händer

gå knippen av trådar i tusental
från vart människoliv han tänder.
Han samlar dem alla, och rycker han till,
så niga och bocka vi som han vill
och göra så lustiga piruetter,
vi stackars marionetter.”

Dottern: Så vackert sagt, det var som om någon spelade på en sträng inom mig. En klang som vibrerade djupt inom mig. Mina ögon tåras av glädje. Säg mig du speleman får man ta hunden med sig in i himmelen?

Poeten: *Ser sig oförstående omkring.* Vilken hund?

Dottern: *Ser sig förtvivlat omkring.* Jag vet inte. Jag fick bara för mig att jag hade en hund. Som ett minne ur det förflytna seglade det fram ur skuggorna. Men jag vet inte längre om det var en dröm eller om det bara var livet som gick förbi min barndoms fönster och ristade ett tecken på min immiga ruta.

Poeten: Du pratar så besynnerligt, men ändå så underbart, dina ord fladdrar som fjärilar i mina öron.

Dotter: Och dina ord är som ett vattenfall av önskningar för mig. Vem är du egentligen?

Poeten: Åh ingen, bara en enkel poet som skriver poesi.

Dottern: Poesi vad är det för märkligt tidsfördriv?

Poeten: Poesin är som en lök, man försöker nå kärnan genom att skala av lager efter lager och till slut står man där med intenheten och gråten i sin hand.

Dottern: Vad märkligt för mig verkar livet vara det motsatta. Scen efter scen läggs som lager på lager ovanpå varandra. Intryck, människor, miljöer och tankar sammanfogas och bakas samman till något större än varje del för sig själv.

Den gamle som står och sågar. Sticker ut huvudet från vedbodenn.

Gubben: Jag tyck live e som pölsa.

Poeten: Pölsa? Det var en märklig liknelse gamle man! Pölsa som är så äckligt! En grå tunnflytande sörja av inälvor, nästan som diarré. Skulle livet vara så?

Gubben: Ja, men då är ju så gott, mä rödbetor, knäckebrö mä messmör och en kall skummande pilsner...och ägg såklart!...eller...det är kanske sånt man har till pyttipanna, ja, det vad det jag mena. Livet är som pyttipanna.

Poeten: Så banalt! Så uselt. Är livet en samling rester som värms upp på morgondagens järn? Nej, livet är den höga kärleken, den rena känslan, de eviga drömmarna.

Dottern: Så vackert sagt! Jag avundas alla dem som får lyssna på dina ord. Du måste vara en mycket känd poet som kan uttrycka dig så vackert!

Poeten: Om det vore så väl. Jag säger inte att jag hör till dem dålig, tvärtom är jag ganska bra, men många är kallade och få utvalda som dem säger. Ändå hör jag till den sorgligaste sorten av dem alla.

Dottern: Vad menar du? Förklara!

Poeten: Jag hör till dem fått smaka källan men inte fått tillfälle att dricka tillräckligt djupt. Jag hör till de osaliga som gått genom porten men som inte har tillträde till vägen. Osalig vandrar jag genom tomhetens land. Jag är en som inte hör hemma någonstans. Därför hör jag till dem sorgligaste av alla världens poeter.

Dottern: Jag förstår inte vad du menat, ändå tycker jag synd om dig, som om jag såg mig själv i dig. Men har du inga drömmar, något du längtar efter?

Poeten: Ibland känns det som livet är en dröm och orden är verkligheten. Det känns som om jag bara lever när jag skriver. Tanken befrias från vardagens tunga bojor och längtan lyfter mig på breda vingar mot det skimrande landet.

Dottern: Så känner även jag! Att allt det här bara är en dröm. Att det bakom vardagens grå slöja finns något annat, som skulle kunna dras bort som en ridå på en teater och där på scenen i strålkastarljuset skulle mitt verkliga liv utspela sig.

Poeten: Vem är du som tänker som jag, som känner som jag. Du som är min tvillingsjäl i tanken.

Dottern: Jag? Jag är bara en som är vilse och som följer ljuset som leder mig hem.

Poeten: Precis som jag. Du säger vad jag själv tänkte. Åh är det inte underbart att prata med sig själv, att se sig själv i spegeln?

Dottern: *Går runt poeten och studerar hans trådar. Vad är det här för trådar?*

Poeten: Trådar? Vilka trådar?

Dottern: Trådarna som löper som linjer från dina lemmar upp i himlen?

Poeten: Jag förstår inte. *Ser sig om men ser inga trådar.* Är det en liknelse, någon slaga metafor.

Dottern: Metafor, det vet jag inte vad det betyder. Jag menar dem här trådarna. *Drar i trådarna.*

Poeten: Jag ser inga trådar. Vad är det för trådar du talar om?

Dottern: Är du helt förblindad av din egen dröm? Inte ens dina egna ord verkar kunna väcka dig. Vänta så ska jag befria dig. *Klipper av trådarna med en sax.*

Poeten faller handlöst till marken.

Poeten: Vad hände. Det var som om någon klippte av min levnads lust. Så mörkt det är. Vad är livet om inte en grå sörja av död och förintelse. Jag sjunker i denna gyttna. Det är tungt att andas. Hjälp mig innan jag drunknar i den här mardrömmen!

Dottern: Vad är det med dig? Varför ligger du där och gråter? Låt mig hjälpa dig. *Lyfter upp poeten som hänger lealös i hennes armar.*

Sjung för mig poet. Säg något som gör mig glad, som fyller min själ med glädje.

Poeten: "Ångest, ångest är min arvedel / min strupes sår, / mitt hjärtas skri i världen"

Dottern: Vad är det för galla du kräks upp? Det kan väl ändå inte vara dina egna ord?

Poeten: Vad är mitt och vad är ditt? Hela livet har jag lånat och stulit. Hälften tog jag från min mor och den andra hälften från min far. För vad är en människa, ett kollage av känslor och intryck, en själ som remixats runt,

en massa tankar som delats ut och tänkts förut. Vem vågar påstå att han äger mig? Ingen och alla? Det är väl det som är kultur. Allt flyter samman, gränserna suddas ut. Lager läggs på lager, intryck och ord hackas och blandas till en enda stor pyttipanna.

Gubben: *Sticker ut huvudet:* Pyttipanna. Ja de är gott de. Med rödbetor, ägg och en kall pilsner.

Dottern: Vad är du för en dysterkvist, du som var så glad alldeles nyss. Några drömmar måste du väl ändå ha kvar?

Poeten: Nej, allt är förgängligt, ett jagande efter vind.

Dottern: Någonting måste du väl längta efter! Känn efter.

Poeten: Det finns en tråd som slingrar sig i min hjärnas labyrinter, men jag bävar att det är ett monster som finns vid trådens slut.

Dottern: Våga! Ta skuttet över dödens ravin! Nå berätta!

Poeten: Det himmelska berget.

Dottern: Var finns där!?

Poeten: Oraklet

Dottern: Oraklet?.

Poeten: Hon som kan besvara det som gnager i min själ och som drar mig ner i dyn.

Dottern: Kan hon också visa mig vägen till ljuset?

Poeten: Ja även det?

Dottern: Vad väntar vi på. Mot det himmelska berget.

Dottern och Poeten börjar klättra upp för berget. Längs vägen möter de andra gestalter ur pjäsen. Gubben, Mannen i rullstolen och Mannen med apelsinerna, sSom strävar, kryper och sliter för att ta sig upp för berget. Dottern går raskt uppför. Hennes steg blir lättare och friare desto högre upp hon kommer.

Dottern: Vad skön luften är att andas. Så fritt och lätt det känns att leva här uppe.

Poeten: Jag kan knappt andas. Allt känns så tungt. Jag vet inte om jag orkar mera.

Dottern: Bara en liten bit till. Vi är snart framme. Jag ser toppen. Ge inte upp nu när vi är så nära.

De kommer upp till toppen, där en gammal kvinna med huckle och förkläde sitter och sticker.

Dottern: Vi är framme! Nu kan du ställa din fråga.

Poeten: Jag vet inte om jag vågar. Hon ser så sträng ut.

Dottern: Var inte rädd. *Till gumman:* Mor, det här är Poeten han vill fråga dig om något. *Till Poeten.* Ställ din fråga nu. Var inte rädd.

Poeten: Var hälsad du högt ärade orakel, kunskapens urkälla, jag är bara en simpel poet men min fråga är av yttersta vikt. Jag undrar varför är det så svårt att rimma på pölsa?

Oraklet ser på Poeten och svarar: Bla, bla, blabla, bla, bla. blablابلابلabal osv. *Poeten börjar glida nedför berget.*

Poeten: Jag förstår inte. Jag glider! Tala högre jag hör inte. Jag glider! Rädda mig innan jag faller ner i avgrunden. Rädda mig... *Poeten försvinner nedför berget..*

Oraklet: Du är sen. Din far har väntat länge på dig.

Dottern: Jag gick vilse mor. Jag har sökt ljuset men jag kunde inte hitta rätt bland alla dessa irrlyjus.

Oraklet: Sånt händer ofta i drömmen min dotter. Se där uppe, där ser du det rätta ljuset. Följ det och du är snart hemma.

Dottern: Kommer du snart hem mor?

Oraklet: Jag ska bara bli klar med den här stickningen först. Förra gången tappade jag en maska och då gick allt åt helvete.

Dotter stiger upp i himlen i ett starkt ljus.

Slutspel

Läkaren: Jag tror hon vaknar nu.

Fadern: Min dotter du är tillbaka. Jag var så orolig att du hade gått vilse.

Dottern: Jag drömde så otäckt, att detta var en dröm och drömmen verklighet. Att två plus två var fem och att jag aldrig skulle hitta hem.

Fadern: Läger man ihop saker rätt så blir det ofta fel, men räknar man fel så blir det rätt.

Dottern: Jag förstår inte far. Vad menar du?

Fadern: Ta det lugnt min dotter, vila dig nu, du har varit ute på en långa resa. Du behöver inte förstå livet, du behöver bara leva det.

Dottern: Och sen, vad händer sen?

Fadern: Sen vaknar man ur drömmen och inser att verkligheten också är en dröm som man snart måste vakna ur.

Dottern: Jag förstår inte. Allt verkar så komplicerat.

Fadern: Det finns inget att förstå. Vem kan förstå drömmen? Vila dig nu. Slut dina ögon och vila. Jag är här när du vaknar igen. Jag väntar på dig vid ljuset. Sov min dotter, sov.

Läkaren: Hon sover igen. Jag tror det är bäst att vi avlägsnar oss. Sch, var tysta, stör inte den som drömmer om livet.